

Program Mládež v akci v Jihomoravském kraji

ANEK

**Jak posílit evropský rozměr v praxi regionální práce s mládeží
a v utváření politik vůči mladým lidem na úrovni kraje**

 Jihomoravský kraj

 LUŽÁNKY
středisko volného času

GR pro vzdělávání a kulturu
Program „Mládež v akci“

GŘ pro vzdělávání a kulturu

Program „Mládež v akci“

Jihomoravský kraj

LUŽÁNKY
středisko volného času

Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie. Za obsah publikací (sdělení) odpovídá výlučně autor. Publikace (sdělení) nereprezentují názor Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejich obsahem.

Obsah

Úvod	4
Projekt Mládež v akci v Jihomoravském kraji	5
Kvantitativní výstupy projektu	6
Výzvy a změny v průběhu projektu	7
Podpora mládeže v JMK – výchozí situace	8
Iniciativy JMK v oblasti práce s mládeží a politiky vůči mladým lidem	10
Hodnotící setkání projektu MVA v JMK.	16
Hodnocení projektu z pohledu koordinačního týmu.	24
Závěry a doporučení pro rozvoj neformálního vzdělávání práce s mládeží v JMK.	27
Executive summary	30

Úvod

Předkládaný text představuje jeden ze dvou publikačních výstupů projektu *The Youth in Action Programme in the Region of South Moravia – Bringing Europe to the practice of regional youth work and youth policy making* (Program Mládež v akci v Jihomoravském kraji). Posílení evropského rozměru v praxi regionální práce s mládeží a v utváření politik vůči mladým lidem na úrovni kraje – dále jen MVA v JMK), který v období od 1. dubna 2011 do 30. března 2013 realizoval Jihomoravský kraj ve spolupráci s Lužánkami – střediskem volného času a dalšími partnery.

Publikace si klade následující cíle:

1. přehledně shrnout jak kvantitativní výstupy z projektu, tak výstupy z evaluačních aktivit projektu;
2. informovat o iniciativách v oblasti podpůrných systémů neformálního vzdělávání a práce s mládeží, které probíhaly v souvislosti, respektive paralelně s projektem, a zhodnotit je v kontextu cílů projektu MVA v JMK;
3. na základě těchto iniciativ a evaluačních výstupů formulovat doporučení, jak zlepšit podpůrný systém neformálního vzdělávání a práce s mládeží v JMK.

Informace obsažené v této publikaci vycházejí z několika zdrojů. Především se jedná o Grantovou žádost, podanou Evropské komisi, na základě které získal JMK finanční podporu na realizaci projektu, Závěrečnou zprávu z projektu a závěrečné zprávy z jednotlivých aktivit včetně záznamů diskusí na hodnotícím setkání, a také písemné výstupy z iniciativ souvisejících s podporou neformálního vzdělávání a práce s mládeží v JMK, které se odehrály v průběhu realizace projektu. Dále bylo využito výstupů ze dvou výzkumných evaluačních nástrojů: přepisů fokusních skupin a interview s účastníky a vedoucími tří aktivit realizovaných v rámci projektu a ze stručného dotazníku adresovaného členům užšího koordinačního týmu projektu.

Dále byly pro obsah této publikace využity osobní, telefonické či e-mailové konzultace se členy koordinačního týmu, realizátory a účastníky aktivit a dalšími aktéry práce s mládeží a neformálního vzdělávání.

Velmi děkujeme vedoucím projektů a účastníkům za poskytnuté rozhovory a fotografie a podklady.

Projekt Mládež v akci v Jihomoravském kraji

Projekt MVA v JMK je výsledkem dlouhodobého úsilí Jihomoravského kraje a jeho partnerských organizací o podporu a rozvoj neformálního vzdělávání dětí a mládeže. Region Jižní Moravy dlouhodobě patří v České republice k neaktivnějším oblastem ve vzdělávacím programu EU Mládež v akci, do kterého se zapojuje mj. prostřednictvím středisek volného času, neziskových organizací i neformálních skupin. Působí zde také velmi aktivní a zkušená regionální konzultantka České národní agentury Mládež. Podání projektu zacíleného na rozvoj kapacit JMK v managementu mezinárodních projektů pro mládež se tak nabízelo jako logická volba.

Koordinaci projektu za JMK zajišťovalo Oddělení prevence a volnočasových aktivit, které je součástí Odboru školství Krajského úřadu Jihomoravského kraje. JMK dále přizval do projektu Lužánky – středisko volného času, ve kterém působí regionální konzultantka programu MVA pro Jihomoravský kraj.

Hlavním cílem projektu MVA v JMK bylo posílit evropský rozměr v regionální praxi práce s mládeží a při tvorbě politik vůči mladým lidem prostřednictvím zapojení Jihomoravského kraje (JMK) jako aktivního aktéra programu Mládež v akci. K dalším cílům patřilo posílení synergií mezi evropskou, národní a regionální implementací programu, posílení přeshraničních partnerství a síťování veřejných institucí, neziskových organizací a dalších aktérů na poli práce s mládeží a vytvoření více příležitostí pro komplexní rozvoj mladých lidí a těch, kteří s nimi pracují, (nejen) prostřednictvím neformálního vzdělávání.

Do projektu se celkem zapojilo 250 účastníků prostřednictvím 37 projektových aktivit, například výměn mládeže, skupinových iniciativ či Evropské dobrovolné služby (podrobnější přehled kvantitativních výstupů je uveden dále). Tyto aktivity převážně probíhaly v příhraničních oblastech ČR, SR, Rakouska a Polska. V souladu s jednou z hlavních priorit programu se podařilo zapojit 84 mladých lidí se znevýhodněním (mladí lidé s postižením, mladí nezaměstnaní, mládež z venkovských oblastí, mladí Romové apod.).

Kvantitativní výstupy projektu

Již v době přípravy žádosti o grant byl stanoven soubor jednoduchých indikátorů, které ilustrují kvantitativní i kvalitativní dopad projektu. Kvantitativní indikátory byly naplněny následovně:

Využité prostředky celkem: 109 010 EUR, z toho prostředky EU 51 049 EUR (46,8 %), prostředky Jihomoravského kraje 57 961 EUR (53,2 %).

Počet aktivit celkem: 37, z toho 13 koordinačních a 24 projektových aktivit.

Počet aktivit dle typu: výměny mládeže 3; skupinové iniciativy 8; Evropská dobrovolná služba 10; školení a síťování 3; koordinační aktivity (monitorovací setkání, konzultace, propagace apod.) 13.

Podíl prostředků využitých pro specifické typy aktivit: výměny mládeže 23 859 EUR + 1 448 EUR cestovní náklady; skupinové iniciativy 13 859 EUR + 696 EUR cestovní náklady; evropská dobrovolná služba 40 016 EUR + 739 EUR cestovní náklady; školení a síťování 11 830 EUR + 998 EUR cestovní náklady.

Podíl prostředků využitých pro koordinační a monitorovací aktivity: 15 710 EUR, z toho prostředky EU 4 398 EUR (28 %), prostředky Jihomoravského kraje 11 312 EUR (72 %).

Počet aktivit podle hlavních priorit a témat: evropské občanství 13; kulturní diverzita 3; aktivní účast mladých lidí 8; začlenění mladých lidí s omezenými příležitostmi 8.

Počet aktivit, které se konaly v jednotlivých zemích zapojených do projektu: Česká republika – 17; Rakousko – 1; Polsko – 2; Slovensko – 4.

Počet zapojených účastníků a vedoucích celkem 250; výměny mládeže 76; skupinové iniciativy 60; evropská dobrovolná služba 27; školení a síťování 87.

Počet ženských účastníků – 139; počet mužských účastníků – 111; počet účastníků s omezenými příležitostmi – 84.

Počet účastníků ve věkové skupině 15–17 let – 33; počet účastníků ve věkové skupině 18–25 let – 110; počet účastníků ve věkové skupině 26–30 let – 20.

Po kvantitativní stránce se podařilo téměř stoprocentně naplnit v žádosti uvedený počet zapojených účastníků (250 z 257 předpokládaných účastníků) i aktivit (z celkového počtu 37 aktivit neproběhly pouze tři individuální aktivity EDS – důvody viz níže).

Výzvy a změny v průběhu projektu

Z celkového objemu 137 520 EUR nebyly vyčerpány veškeré přidělené prostředky z důvodu zkrácení či zmenšení rozsahu několika aktivit. Podařilo se vyčerpat celkem 109 010 EUR, což představuje 79 % původně předpokládaných nákladů, respektive schváleného grantu. Z tohoto objemu vyčerpaných prostředků přispěla 51 049 EUR Evropská komise (tj. 47 %), Jihomoravský kraj kofinancoval 57 961 EUR (tj. 53 %).

Nejvýznamnější propad čerpání byl zaznamenán u Evropské dobrovolné služby, v rámci které bylo vysláno méně dobrovolníků, než byl původní plán. Důvodem byl zejména neočekávaně menší zájem o kratší dobrovolnou službu v trvání 20 týdnů a také menší atraktivita přeshraničních regionů pro dobrovolníky z JMK. Dva vysílající projekty byly také zkráceny z důvodu nespokojenosti dobrovolnic se zázemím, kterého se jim dostalo v hostitelských organizacích, respektive s náplní jejich projektu. S problémy při získávání partnerů souvisí také přijetí litevské dobrovolnice v jednom z individuálních hostitelských projektů v JMK namísto původně plánovaného dobrovolníka ze Slovenska.

Geografické zacílení projektu na příhraniční regiony se vůbec ukázalo jako nečekaně závažné omezení při získávání partnerů z těchto regionů. Zvláště s Dolním Rakouskem se přes opakované a intenzivně koordinované pokusy nepodařilo navázat dostatečný počet partnerství pro realizaci všech aktivit dle původních plánů. Posílení přeshraničního síťování s tímto regionem tak nadále zůstává citelnou výzvou pro politiku i praxi práce s mládeží v JMK.

Se zásadnějšími problémy se potýkali také účastníci jedné ze skupinových iniciativ. Cíle, které si mladí lidé stanovili v oblasti aktivizace místní komunity na panelovém sídlišti prostřednictvím komunitního divadla, se ukázaly jako příliš ambiciózní a z pohledu účastníků se je nepodařilo naplnit. Nicméně během monitorovacích setkání bylo zřejmé, že členové skupiny tento svůj nezdar velmi pečlivě analyzovali a otevřeně reflektovali (mj. ve vlastním velmi vydařeném videodokumentu, který o aktivitě natočili) a vzali si z něj důležitá ponaučení pro plánování obdobných aktivit do budoucna. Ve světle neformálně vzdělávacích principů se tak tento „neúspěch“ jeví naopak jako silná stránka procesu neformálního a informálního učení.

Podpora mládeže v JMK – výchozí situace

Jedním z nejdůležitějších cílů projektu MVA v JMK bylo využít zkušenosti s managementem mezinárodních aktivit mladých lidí a pro mladé lidi k reflexi systému podpory, kterou JMK dlouhodobě poskytuje svým mladým obyvatelům pro jejich všestranný rozvoj. Pro soubor takových specifických podpůrných opatření pro mladou generaci se v evropském kontextu vžil termín *youth policy*, tedy politika či politiky vůči mladým lidem.

Vzhledem k zaměření programu Mládež v akci (dále jen MVA) na neformální vzdělávání mladých především v mezinárodním kontextu je přirozené, že vytyčený cíl směřoval především do této oblasti. Zároveň však projekt vycházel z přesvědčení, že neformální vzdělávání mladých lidí je třeba vnímat v širším kontextu rozvoje lidských zdrojů a celoživotního učení. Tento přístup je v souladu s tzv. průřezovým nebo také mezisektorálním přístupem, který je uplatňován ve většině členských zemí EU nejen na celostátní, ale stále častěji také na nižších úrovních veřejné správy.

Druhým podstatným rysem kvalitních politik vůči mládeži je jejich založení na faktech, tj. statistických a výzkumných datech a jejich analýzách. Také tento požadavek naplňuje JMK formulací dlouhodobých komplexních strategií, jakou je například *Strategie rozvoje lidských zdrojů 2006–2016* a *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy*, který byl poprvé formulován v roce 2007 a revidován v roce 2011. Vstupní analýza pro potřeby projektu MVA v JMK vycházela především z těchto dokumentů.

V Jihomoravském kraji žilo v roce 2009 1144 mil. obyvatel. Z tohoto počtu bylo 233 800, tj. (20,4 %) mladých lidí ve věku 15 až 29 let. Demografický trend, který se projevuje ve většině evropských regionů a představuje závažnou výzvu pro budoucnost, ukazuje, že podíl této věkové kohorty na celkové populaci bude v blízké budoucnosti poměrně rychle klesat.

Výše zmíněná strategie identifikovala následující hlavní výzvy, které ovlivňují lidský kapitál JMK: vysoká míra nezaměstnanosti, zvláště v příhraničních oblastech JMK (o 40–60 % vyšší čísla v porovnání s mírou nezaměstnanosti ve městě Brně); nízká mobilita pracovní síly; diskrepance mezi obsahem formálního vzdělávání a potřebami pracovního trhu; nevyužitý potenciál pro celoživotní učení; nedostatečné uznávání všech vzdělávacích zkušeností; absence dlouhodobé strategie celoživotního učení; rychle stárnoucí populace, především ve venkovských oblastech, a to jednak v důsledku obecného demografického trendu, ale také kvůli silnému odlivu mladých lidí z venkova do měst; nerovnoměrná dostupnost vzdělávacích příležitostí a slabá integrace lidí s omezenými příležitostmi na trhu práce. Z mnoha výzkumů a hodnocení neformálně vzdělávacích aktivit, jaké podporuje například i program MVA, je zřej-

mé, že neformální vzdělávání mladých lidí může výrazně přispět k překonání většiny těchto identifikovaných výzev.

Proto je potěšující, že JMK dává neformálnímu vzdělávání dětí a mládeže silnou prioritu a podporuje jej mnoha různými opatřeními a programy. Jako příklad lze uvést rozvinutou síť středisek volného času, dotační programy pro nestátní neziskové organizace pracující s dětmi a mládeží nebo podporu mezinárodní spolupráce škol a přeshraniční mobility jejich žáků a učitelů.

Na druhou stranu již na začátku projektu bylo jasné, že tento systém podpory by mohl být ještě adresnější a efektivnější a měl by překonat nedostatky, jako je nízká nabídka mezinárodních neformálně vzdělávacích aktivit pro mládež a pracovníky s mládeží, nedostatečná podpora pro neorganizovanou mládež a mládež s omezenými příležitostmi nebo nedostatek spolehlivých evaluačních dat o efektivitě a dopadu financovaných projektů.

Iniciativy JMK v oblasti práce s mládeží a politiky vůči mladým lidem

Reflexe výše zmíněných výzev posloužila na počátku projektu MVA v JMK jako odrazový můstek pro několik aktivit, které JMK inicioval během projektu a které poskytly další podněty a podklady k diskusi, jak zlepšit systém podpory mladých lidí.

Analýza neformálního vzdělávání v nestátních neziskových organizacích pracujících s dětmi a mládeží v Jihomoravském kraji

Tato analýza představuje první krok k naplnění cílů JMK v oblasti vytvoření koncepce neformálního vzdělávání. Tato koncepce spadá do širšího kontextu *Strategie pro rozvoj lidských zdrojů JMK*. Na přelomu roku 2010/2011 se Rada kraje rozhodla zmapovat oblast neformálního vzdělávání poskytovaného dětem a mládeží neziskovými organizacemi. Zakázku získalo a v létě 2011 realizovalo Centrum pro výzkum neziskového sektoru (CVNS) se sídlem v Brně.

V zadání zakázky byly formulovány velmi ambiciózní cíle:

- vytvořit databázi všech neziskových organizací pracujících s dětmi a mládeží v Jihomoravském kraji;
- realizovat výzkumné šetření o tematickém zaměření NNO, jejich pojetí neformálního vzdělávání a jeho konkrétní aplikaci a v neposlední řadě o jejich potřebách, především co do způsobů spolupráce s JMK a financování;
- vyhodnotit dotační systém JMK na podporu NNO, který fungoval v období 2006–2010;
- na základě výzkumných zjištění a analýzy potřeb navrhnout eventuální změny v systému podpory organizací a formulovat doporučení pro JMK, jak zlepšit podporu práce s dětmi a mládeží.

Tyto cíle se realizačnímu týmu nepodařilo zcela naplnit. Na vině byla zejména velmi nízká účast NNO v připraveném výzkumném šetření. Důvodem tohoto malého zapojení (například návratnost dotazníků byla menší než deset procent a facilitovaného setkání se zúčastnilo pouze 6 zástupců NNO) bylo zřejmě jednak načasování na letní období, kdy NNO realizují nejvíce aktivit, jednak zřejmě také nízké povědomí organizací o cílech a dopadech výzkumu.

Přesto se realizátorům projektu podařilo metodiku flexibilně uzpůsobit a rozborem veřejně dostupných zdrojů (například webových stránek organizací) získat o NNO alespoň částečně relevantní data. Na základě jejich analýzy pak řešitelé for-

mulovali několik zajímavých závěrů a doporučení pro JMK. Patří sem například zjištění, že nastavení systému krajské podpory NNO vychází spíše než z krajských strategických dokumentů z celostátní *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže*. Proto je velmi obtížné, ne-li nemožné, vyhodnotit přínos neformálního vzdělávání dětí a mládeže pro dané strategie. Navíc jsou cíle dotačních programů formulovány natolik obecně, že opět nelze relevantně zhodnotit jejich dopad na cílové skupiny podpory. Také v práci NNO odhalil výzkum určité rezervy. Především se ukázalo, že většina NNO nemá přesnou představu o principech neformálního vzdělávání a způsobu jejich naplňování v práci s mládeží. Nabídka aktivit pro cílové skupiny je navíc geograficky velmi nerovnoměrně rozdělena.

I přes nenaplnění všech cílů formulovaných v zadání zakázky tak *Analýza neformálního vzdělávání v JMK představuje* důležitý dokument, jehož závěry a doporučení je v kontextu cílů této publikace nutné brát v úvahu. Proto je – po kritické revizi – zahrnujeme do závěrečného oddílu tohoto textu.

Nestátní neziskové organizace a neformální vzdělávání v Jihomoravském kraji

Dalším koncepčním materiálem, který z podnětu JMK vzniknul v průběhu projektu MVA v JMK, je výstup z pracovní skupiny koordinované Asociací nestátních neziskových organizací Jihomoravského kraje (dále jen ANNO JMK) s názvem *Nestátní neziskové organizace a neformální vzdělávání v Jihomoravském kraji*. Podobně jako výše zmíněná analýza Centra pro výzkum neziskového sektoru obdržel tento projekt podporu od JMK a byl dokončen na sklonku roku 2012.

ANNO JMK si pro svůj projekt vytyčila tyto cíle:

- seznámit neziskové organizace s konceptem neformálního vzdělávání a s jeho základními metodami;
- vytvořit pracovní skupinu zaměřenou na neformální vzdělávání se zástupci NNO a zástupci JMK;
- vytvořit kritéria pro hodnocení kvality neziskových organizací a na tato kritéria navázat změny v dotačních programech pro NNO.

Je zřejmé, že projekt ANNO z části navazuje na východiska a některá doporučení z Analýzy CVNS. První cíl reaguje na závěr CVNS, že většina organizací pracujících s dětmi a mládeží nemá jasnou představu o neformálním vzdělávání a jeho principech a metodách, které by ve své práci měly naplňovat. Také druhý a třetí cíl reagují na doporučení CVNS vytvořit pracovní skupinu pro tvorbu nebo alespoň konzultaci připravované koncepce neformálního vzdělávání a na její platformě nastavit kritéria pro dotační programy kraje.

Tyto tři cíle odráží také obsahová struktura materiálu ANNO. Nechybí v ní kompilační oddíl popisující různé přístupy a definice neformálního vzdělávání v českém

i evropském kontextu, ukázky dobré praxe z aktivit vybraných NNO působících v JMK, stejně jako analýza metodik, využívaných jihomoravskými NNO.

Jádrum textu je návrh zásad pro poskytování dotací z rozpočtu JMK pro oblast neformálního vzdělávání dětí a mládeže v JMK, který zpracovala skupina organizací koordinovaná ANNO. Ve stručnosti návrh doporučuje vytvoření specifického dotačního programu pro etablované neziskové organizace pracující s dětmi a mládeží, jehož zásadním přínosem a inovací bude víceleté financování (tříletý cyklus) při splnění definovaných kritérií. Mělo by jít o průřezově vytvořený dotační program z krajských kapitol *Využití volného času dětí a mládeže, Ostatní tělovýchovná činnost a Kultura, církev a sdělovací prostředky*.

Paralelně s tímto programem by měl i nadále existovat roční dotační program pro organizace, které se do tříletého cyklu nechtějí zapojit nebo nevyhovují stanoveným kritériím. Tento program by ale byl limitován dvaceti procenty objemu současných dotačních prostředků.

Dále materiál formuluje kritéria, která by opravňovala organizace žádat v tříletém dotačním cyklu. Jsou to zejména:

- sídlo organizace či prokazatelná působnost na území JMK;
- existence „víceletého výchovně vzdělávacího systému práce s dětmi a mládeží“;
- min. tříletá historie „systematické práce s dětmi a mládeží“;
- kvalifikace vedoucích „dle vnitřních předpisů organizace“;
- existence webových stránek a výroční zprávy;
- kvalifikovaný statutární zástupce „dle vnitřních předpisů organizace“;
- minimální roční obrát 250 000 Kč
- žádné nedostatky při realizaci projektů z dotací JMK v uplynulých třech letech.

V dalším oddíle materiál ANNO rozebírá návrhy na rozdělování prostředků v tříletém cyklu. Materiál obsahuje celkem čtyři návrhy, které především řeší problém krácení požadovaných dotací, pokud celkový objem žádostí přesáhne disponibilní částku k rozdělení. Jedná se o tyto způsoby rozdělení:

- paušální krácení, tj. krácení všem organizacím stejně;
- krácení dle „osobodnů“ – zohledňuje průměrné náklady organizací na vzdělávání jednoho dítěte/mladého člověka;
- krácení dle „hodnoty osobodnů“ – organizacím s „levnějším osobodnem“ by se krátilo méně
- krácení „podle kvality osobodne“ – rozhodujícím parametrem je „kvalitní osobodne“, tj. náklad na vzdělávání jednoho dítěte, který by se měl násobit různými koeficienty, jejichž výpočet je podrobně popsán.

Je evidentní, že návrhy obsažené v materiálu ANNO JMK by znamenaly zásadní změnu způsobu financování NNO pracujících s dětmi a mládeží v JMK. Závažnost takových změn vyvolala zájem a diskusi mezi několika organizacemi, které se aktivně zapojily do projektu MVA v JMK. Výsledkem bylo facilitované setkání zástupců celkem čtyř organizací: Dynamo, o. s., Modrý kámen, základní článek Hnutí Brontosaurus, SVČ Ivančice a Lužánky – SVČ. Cílem setkání bylo zhodnotit silné a slabé stránky materiálu ANNO JMK a poskytnout tak JMK jako zadavateli projektu zpětnou vazbu z perspektivy organizací aktivních v mezinárodní práci s mládeží a programu MVA.

Ve dvouhodinové diskusi byly nejdříve identifikovány tyto **silné stránky** návrhu:

- Jednoznačně pozitivní je fakt, že byl nastartován proces reflexe NNO a revize systému podpory z JMK a že dostal konkrétní výstup v podobě písemného koncepčního materiálu. Na druhou stranu bylo také upozorněno na zřejmé limity tohoto procesu: není jasné, jaké metody byly použity při získání dat a jakým způsobem byla data vyhodnocována, a do jaké míry tedy reprezentují potřeby neziskového sektoru v oblasti neformálního vzdělávání jako celku.
- Víceleté financování bylo obecně hodnoceno kladně, protože by schopným organizacím umožnilo koncepčnější práci. Organizace by nemusely přežívat „ze dne na den“ a měly by po delší období zajištěný základní provoz. Na druhou stranu je nutné zachovat pružnost plánování organizace (tj. například nestanovovat podrobný fixní plán aktivit na tři roky dopředu), kterou vyžaduje samotná podstata neformálního vzdělávání (například princip plánovat společně s účastníky vzdělávání, respektive je procesem plánování pouze doprovázet).
- Kladně byla hodnocena také průřezovost programu, tj. návrh na financování neformálního vzdělávání z více rozpočtových položek JMK.
- S pozitivní odezvou se setkala také snaha o osvětu mezi organizacemi, tj. snaha o propagaci a vysvětlení principů neformálního vzdělávání směrem k NNO.

Následně se účastníci setkání věnovali **slabým stránkám** návrhu ANNO JMK. V této části diskuse byly připomínkovány jednak konkrétní místa a formulace ve struktuře a textu materiálu, jednak byly probírány slabiny celkového přístupu a formulována doporučení na změny. Konkrétní slabiny materiálu ANNO, na které bylo poukázáno, a související doporučení na zlepšení:

- V kritériích definujících „oprávněné žadatele“ dochází k míchání „tvrdých“ kritérií oprávněnosti a měkkých kritérií odkazujících ke kvalitě práce organizací. Doporučeno bylo jasně odlišit formální kritéria oprávněnosti od kvalitativních kritérií. Oba druhy kritérií je potřeba přesně popsat a definovat. Formální kritéria je třeba definovat tak, aby je bylo možné vyhodnotit na jednoduché škále „splňuje x nesplňuje“, pro kvalitativní kritéria je třeba nastavit škály podrobnější a hodnotit je například bodovým systémem.

- Současný návrh a kritéria, která stanovuje (například „tři roky celoroční systematické práce s mládeží“, „roční obrat min. 250 000 Kč“, výroční zpráva) preferuje etablované, zejména větší organizace, aniž by řešil kvalitu a efektivitu jejich práce. Například malé organizace, které nemusí některému z těchto kritérií vyhovět, mohou přesto pracovat efektivněji, věnovat se specifické cílové skupině či působit v určitém regionu/místě, a tím zlepšovat dostupnost neformálního vzdělávání v méně pokrytých oblastech JMK.
- Navržené způsoby výpočtu konkrétní výše podpory se účastníkům diskuse jevíly jako značně problematické. Většina těchto způsobů v podstatě nezohledňuje kvalitu práce s cílovou skupinou, jeden z nich neřeší ani její efektivitu. Jeden z navržených způsobů operuje se složitými koeficienty, jejichž smysl je těžko pochopitelný, a celkově tak způsob výpočtu působí temně a netransparentně.

V závěrečné části setkání byly tematizovány obecné postřehy a doporučení k systému podpory neformálního vzdělávání v JMK. Diskuse odstartovala obecnou otázkou, zda je vůbec možné jedním materiálem postihnout celé spektrum a rozmanitost forem neformálního vzdělávání a práce s dětmi a s mládeží. Z následující výměny názorů vykrystalizovaly následující závěry:

- Materiál ANNO JMK není ucelenou koncepcí neformálního vzdělávání. Věnuje se pouze určitému výseku spíše větších, tradičních a dobře etablovaných NNO a pro ně se snaží zajistit benefit tříletého cyklu financování v objemu 60 % prostředků vyhrazených na současné dotační programy.
- Perspektiva materiálu je dále zúžena na malý výsek NNO, které se do jeho přípravy zapojily. Nezohledňuje a nereprezentuje tak potřeby širokého spektra ostatních NNO.
- V materiálu kvůli okolnostem jeho vzniku a zacílení chybí věrohodná definice či analýza potřeb JMK v oblasti neformálního vzdělávání dětí a mládeže, na kterou by měl každý materiál navrhuující úpravy finančních nástrojů podpory reagovat. Analýza centra pro výzkum neziskového sektoru se v tomto ohledu jeví jako nedostatečná.
- Tato analýza potřeb by měla zohledňovat názory co nejširšího spektra aktérů v neformálním vzdělávání. V tomto kontextu chybí platforma pro diskusi a výměnu zkušeností všech aktérů (zástupci JMK, NNO, SVČ, obce na území JMK, odborníci a výzkumníci z akademické sféry, mládež jako taková – například zástupci neformálních skupin).
- S tím souvisí přesvědčení, že nezáleží na tom, jaký typ subjektu neformálního vzdělávání realizuje, pokud ho poskytuje kvalitně a efektivně a naplňuje při tom priority vycházející z výše zmíněné komplexní analýzy potřeb. Proto JMK potřebuje koncept neformálního vzdělávání přijímaný celým spektrem subjektů, které v této oblasti pracují.

- Na tento koncept pak musí být navázán podobně otevřený a komplexní systém podpory neformálního vzdělávání, a to formou finančních i nefinančních nástrojů a nástrojů podporujících kvalitu.

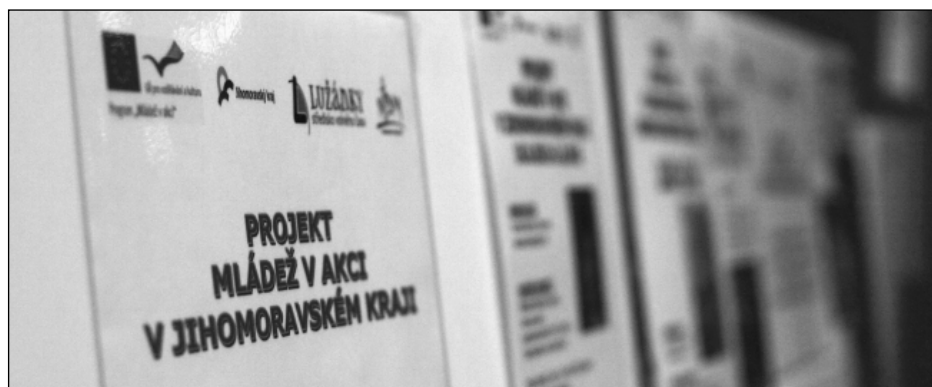
Další názory a připomínky k návrhům ANNO JMK zazněly během evaluačního setkání, jehož výstupy jsou rovněž součástí této publikace.

Metodiky neformálně vzdělávacích aktivit středisek volného času v JMK

Třetí příspěvek do koncepčně-metodické debaty o neformálním vzdělávání v JMK, který byl rovněž iniciován a podpořen JMK v průběhu projektu MVA v JMK, vzešel z prostředí středisek volného času (dále jen SVČ). Jedná se o soubor patnácti metodik, popisujících osvědčené aktivity pro mladé lidi realizované v prostředí SVČ, které jsou však svým charakterem vhodné pro jakéhokoliv poskytovatele neformálního vzdělávání (ICM, EDS, Kluby mládeže, pobytové akce, zážitkový tábor, participace, prevence, trendové aktivity, vzdělávání pracovníků atd.).

Metodiky jsou vystaveny podle jednotné, přehledné struktury. V úvodu je vždy charakterizována cílová skupina aktivity, jsou vymezena klíčová slova, doporučen optimální časový rozsah a místo realizace a shrnuty materiální potřeby a pomůcky pro úspěšné provedení aktivity. Následuje krátká anotace, podrobná definice cílů a popis složení, rolí a zodpovědností realizačního týmu. Zvláštní oddíl je věnován popisu klíčových kompetencí, které si účastníci aktivitou rozvíjejí. Dále každá metodika obsahuje podrobný popis využitých metod, ilustrativní harmonogram a názorný popis jednotlivých kroků realizace. Metodiky uzavírá zhodnocení jejich kladů a záporů a z nich vyplývající doporučení.

Metodiky se kvůli svému atraktivnímu a prakticky orientovanému obsahu jeví jako zajímavý zdroj k dalšímu šíření a sdílení a mohou být využity k zahájení intenzivnější výměny dobré praxe mezi subjekty poskytujícími neformální vzdělávání v JMK.

Hodnotící setkání projektu MVA v JMK

Hodnotící setkání bylo již v přípravné fázi projektu *Mládež v akci* v Jihomoravském kraji plánováno jako svébytná dvoudenní aktivita zapojující účastníky projektů a jejich vedoucí z ČR i partnerských zemí do diskuse o systému podpory mládeže na regionální úrovni. Setkání proběhlo 5.–6. března 2013 v příjemných prostorách školičího střediska společnosti VARS v Kroftově ulici v Brně. Zúčastnilo se ho celkem 52 lidí z České republiky a Slovenska.

Program prvního dne byl zaměřený na sdílení dobré praxe z realizovaných aktivit a nechyběla také vzdělávací část nabízející rozvoj klíčových kompetencí využitelných v práci s mládeží. V úvodním bloku vystoupil Mgr. Jiří Janda, radní JMK zodpovědný za oblast volnočasových aktivit, Mgr. Lucien Rozprým, vedoucí Oddělení prevence a volnočasových aktivit odboru školství JMK, Mgr. Michal Urban, ředitel odboru mládeže MŠMT, a Mgr. Josef Boček, který měl v projektu na starosti design a koordinaci evaluačních aktivit. Přítomnost kompetentního zástupce samosprávy JMK poskytuje naději, že výstupy z projektu, a zvláště diskuse, jak zlepšit podporu práce s mládeží v JMK, budou rezonovat i v debatách samosprávných orgánů. Zapojení ředitele odboru pro mládež MŠMT, který řídí implementaci Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže a aktivně se angažuje také ve spolupráci s kraji ČR, zase posiluje přesvědčení, že výstupy z projektu vplynou rovněž do debat okolo nastavení nové národní strategie pro mládež na nadcházející období.

Následný dvouhodinový blok poskytl prostor pro prezentaci a sdílení zkušeností z celkem 18 aktivit realizovaných pod hlavičkou projektu MVA v JMK v uplynulých dvou letech. Zvolená metoda paralelních interaktivních prezentací, které probíhaly vždy ve třech místnostech současně, zajistila potřebnou dynamiku, a především poskytla účastníkům volnost výběru pro ně nejzajímavějších témat a aktivit.

Po krátké přestávce se účastníci setkání rozešli do tří vzdělávacích dílen, které jim poskytly základní vhled do tří aktuálních témat, stále více frekventovaných v diskusích o zvyšování kvality práce s mládeží: poskytování zpětné vazby, práce s konfliktem a koučování mladých lidí. Po krátkém shrnutí v plénu se program prvního dne setkání uzavřel.

Druhý den byl věnovaný tématu podpory neformálního vzdělávání na regionální úrovni. Program byl zahájen sérií tří detailních prezentací, se kterými vystoupil Mgr. Lucien Rozprým za JMK a Mgr. Alena Mikulíková z Odboru školství, mládeže a sportu sousedního Kraje Vysočina. Tuto dvojici řečníků, kteří se významně podílejí na nastavení systémů podpory mládeže ve svém kraji, doplnil Jaromír Hron, předseda ANNO JMK, který přítomné seznámil s výše popsáním materiálem *Nestátní neziskové organizace a neformální vzdělávání v Jihomoravském kraji*.

Jádrem druhého dne programu byly dvě facilitované diskusní skupiny, jejichž cílem bylo reflektovat prezentované informace v kontextu zkušeností s realizací aktivit projektu MVA v JMK, a na základě toho zhodnotit současný stav podpory neformálního vzdělávání a formulovat doporučení k možnostem jeho budoucí podpory na úrovni kraje. Obě skupiny byly facilitovány podle obdobného scénáře, který obsahoval tyto základní otázky:

1. Jak jste byli spokojeni s realizací vašich aktivit? Co fungovalo dobře a co hůře?
2. Jak hodnotíte současný stav podpory práce s mládeží v JMK?
3. Jak je možné tento stav zlepšit? Co pro to můžou udělat pracovníci s mládeží, co organizace a co samospráva?
4. Jakým konkrétním krokem/opatřením by bylo dobré navázat na projekt MVA v JMK? Kdo by tento krok měl udělat/garantovat a v jakém čase?

Ad 1. Realizace aktivit

Při reflexi realizovaných aktivit účastníci diskusí zdůraznili jak slabé, tak silné stránky. Bylo by bezúčelné vyjmenovávat na tomto místě všechny konkrétní postřehy, proto zde shrnujeme pouze ty, které jsou zásadní pro kontext projektu, mají obecnější platnost nebo souvisejí s níže formulovaným doporučením.

- + Část organizací si prostřednictvím projektu MVA v JMK našla velmi kvalitní, motivované partnery, se kterými již plánují či dokonce realizují konkrétní navazující mezinárodní aktivity.
- + Ve většině aktivit byly vytvořeny konkrétní hmatatelné výstupy (například opravené budovy ekologického centra, nově upravené okolí jezírka, sochy umístěné v krajině apod.), na které jsou realizátoři hrdí a budou je využívat nejen oni, ale i široká veřejnost.
- + V řadě aktivit vykrytalizoval profesionální, vysoce motivovaný realizační tým, který vyvíjí další aktivitu i po skončení projektu.
- + Panovala shoda na silném vzdělávacím dopadu aktivit na účastníky i členy realizačního týmu. V jednom případě vznikla na základě zkušenosti s aktivitou i bakalářská práce. Došlo tak ke konkrétnímu propojení neformálního a formálního vzdělávání.
- Účastníci si častěji stěžovali na problémy s vyhledáváním partnerů, zvláště z Dolního Rakouska. V některých případech problémy přetrvaly i v komunikaci během aktivity. Postrádali také větší podporu při hledání partnerů v přípravné fázi, například prostřednictvím zorganizování kontaktního setkání s potenciálními partnery z prioritních regionů.
- Kritizována byla také nízká flexibilita ve změnách rozpočtu, který byl nastaven v dohodách mezi organizacemi a JMK. Některé organizace například postrádaly možnost více investovat do lektorského týmu, ostatní volaly obecně po větší flexibilitě při čerpání financí.

Ad 2. Hodnocení současného stavu podpory

neformálního vzdělávání mládeže v JMK

- + Velmi kladně bylo hodnoceno odhodlání JMK podat v kontextu ČR průkopnický projekt do výzvy EK 4.6 *Partnerství* a demonstrovat tak, že neformální vzdělávání má v JMK jasnou prioritu. V neposlední řadě účastníci diskuse ocenili, že JMK vložil do projektu více než 50 % vlastních financí.
- + Část organizací si vyložila tuto nemalou podporu mezinárodních aktivit mládeže jako signál, že si JMK uvědomuje, že většina jeho podpory směřuje k organizacím pracujícím především s dětmi, tradičními formami a na místní nebo regionální úrovni, a že bude tedy v budoucnu ochoten více investovat do podpory mládeže a mezinárodních, inovativních aktivit.
- + Převážně kladný ohlas měl i průběh administrace aktivit, kterou účastníci převážně (i když ne jednomyslně) vnímali jako méně náročnou ve srovnání se standardními dotačními programy JMK.
- + V neposlední řadě si organizace pracující se znevýhodněnými mladými lidmi pochvalovaly prioritní zacílení projektu na tuto cílovou skupinu a přímou nabídku spolupráce a zapojení do projektu pro tyto organizace.
- Jak už bylo naznačeno výše, zapojené organizace vnímají jako výzvu zacílení podpory JMK především na organizace pracující s dětmi.
- V této souvislosti vyjádřili účastníci potřebu komplexnějšího systému podpory aktivit mládeže (15–30 let) a poukazovali na inspirativní příklady z Kraje Vysočina (například podpora jednorázových aktivit z „Fondu Vysočiny“, dofinancování evropských vzdělávacích programů a rozvoj příhraniční spolupráce).
- Opakovaně byl zmiňován nedostatek financí na podporu neformálního vzdělávání a také skutečnost, že disponibilní finance se soustřeďují především na technické zabezpečení a zajištění provozu organizací, mnohem méně pak na financování konkrétních projektových aktivit a zejména aktivit mezinárodních.
- V kontextu deklarovaného cíle, aby neformální vzdělávání přispívalo k zaměstnatelnosti mladých, postrádali účastníci větší provázání formálního a neformálního vzdělávání, jakož i ochotu zaměstnavatelů považovat zkušenosti z neformálního vzdělávání za relevantní a hodnotnou zkušenost pro pracovní uplatnění.
- V této souvislosti byla také zmíněna slabá propagace nástrojů pro uznávání neformálního vzdělávání (například Pasu mládeže) směrem ke školám a zaměstnavatelům.

Ad 3. Jak zlepšit systém podpory práce s mládeží v JMK?

Smyslem diskuse v tomto bodě nebylo pouze kriticky posoudit práci samosprávy a „zaúkolovat“ ji pro budoucí období. Účastníci se na systém podpory mládeže dívali

z různých úhlů a reflektovali, jak by ke zlepšení současného stavu mohli přispět sami vedoucí aktivit, respektive NNO pracující s mládeží. Vznikl tak zajímavý mix doporučení pro různé aktéry, který mj. odhaluje vůli k posilování kvality a také potřeby jednotlivců i organizací, aby mohly kvalitu efektivně zvyšovat.

a) Co můžou zlepšit pracovníci s mládeží/vedoucí aktivit?

- Na prvním místě zazněla potřeba dbát o svůj osobní rozvoj jako neúčinnější prevence syndromu vyhoření a pracovní rutiny. Účastníci kladli důraz nejen na odborné, ale zvláště také na pedagogické a metodické dovednosti.
- Byl požadován také posun od „dělání aktivit pro mladé“ k „aktivní práci s mladými“. Vedoucí kriticky vnímají, že pod vlivem tradiční práce s mladšími dětmi často aplikují podobný princip „*servírování aktivit na stříbrném podnose*“, místo aby účastníky aktivitami pouze provázeli, tj. přenechali jim prostor pro objevování, kreativitu a samozřejmě také pro přirozené chybování, které přináší silný edukativní impuls.
- Dále účastníci apelovali na to, aby vedoucí motivovali účastníky aktivit (včetně těch jednorázových) k dlouhodobější spolupráci a iniciativě v organizaci. Výchova nových vedoucích a neustálá péče o dobrovolníky působící v organizaci byla vnímána jako silná priorita.
- V neposlední řadě si diskutující uvědomovali potřebu proaktivního přístupu vedoucích také v oblasti financování aktivit a kladli důraz na orientaci ve fundraisingu a získávání podpory pro práci s mládeží.
- V oblasti mezinárodní práce s mládeží byla na prvním místě zmíněna potřeba rozvoje jazykových dovedností pro práci s mládeží, která se jeví jako největší překážka pro rozvoj přeshraničních aktivit. Je s ní spojena nízká sebedůvěra vedoucích a z ní vyplývající ostych navazovat partnerství přes hranice a plně je využívat pro svůj osobní rozvoj, jakož i pro rozvoj vlastní organizace.

b) Co můžou zlepšit organizace pracující s mládeží?

Nejvíce komentářů a doporučení v této části diskuse směřovalo k různým stránkám řízení organizace, ať už je to řízení strategické, personální, finanční či procesní, a mnohokrát byla zmíněna i oblast PR. Z pohledu vedoucích projektů (dobrovolníků i zaměstnanců) má po všech stránkách kvalitně řízená organizace zásadní vliv na kvalitu a rozvoj práce s mládeží.

- Soutěžení vs. spolupráce – tak by se dala shrnout opakující se kritika, že organizace často vnímají prostředí, ve kterém působí, jako primárně silně konkurenční. Tento postoj pak blokuje větší otevřenost navenek (například vůči veřejnosti, novým členům, dobrovolníkům, a především ostatním organizacím) a ztěžuje, nebo dokonce znemožňuje efektivní výměnu zkušeností, síťování a budování partnerství.

- Na druhou stranu, jistá míra zdravé soutěživosti se odrazila ve volání po benchmarkingu. Organizace by měly neustále sledovat nositele nových trendů a „produktů“ v neformálním vzdělávání a jejich prostřednictvím se motivovat ke zlepšení vlastní činnosti.
- Často byla zmiňována potřeba tvorby silné a srozumitelné vize a mise organizace, její pravidelná reflexe za účasti všech spolupracovníků a také její kvalitní PR komunikace směrem k veřejnosti a potenciálním partnerům. V souvislosti s mezinárodní spoluprací také zaznělo varování, že není rozumné a účelné se pouštět do mezinárodních projektů bez reflexe, zda je tato spolupráce přínosem pro naplňování hlavního poslání organizace. Jinými slovy, organizace se musejí mít na pozoru, aby nedělaly zahraniční aktivity za každou cenu, například hlavně proto, že na ně lze získat finanční podporu.
- Na druhou stranu byla zahraniční spolupráce většinou vnímána jako potenciální zdroj inovace, nových trendů a metod práce. Možnost mezinárodní mobility má také silný motivační impuls pro osobní a profesní rozvoj pracovníků organizace. Pro její rozvoj by organizace měly posílit síťování a management mezinárodních kontaktů a pracovat na tom, „abychom mohli zahraničním partnerům stále nabízet něco zajímavého“ a takto rozvíjet dlouhodobá partnerství.

c) Co může zlepšit JMK?

Doporučení účastníků diskuse pro aktivitu JMK v oblasti neformálního vzdělávání a práce s mládeží směřovaly v podstatě do tří základních oblastí: strategického a koncepčního řízení, finanční a dotační politiky a nefinančních podpůrných opatření.

Strategické a koncepční řízení

„Iniciovat a podporovat diskusi nad směřováním, cíli a koncepcí neformálního vzdělávání, ne ji samostatně tvořit. Na druhou stranu by měl dát jasné zadání a formulovat priority.“ Takto lapidárně vyjádřila strategickou a koncepční roli JMK v podpoře neformálního vzdělávání jedna z diskusních skupin ve svých výstupech. Na první pohled se může zdát, že si toto vyjádření protirečí. Nicméně v kontextu informací uvedených v předcházejícím textu lze najít výklad, který toto zdání pomůže vyvrátit. Je přirozené a správné, že aktéři z praxe neformálního vzdělávání očekávají, že se strategické a koncepční materiály nebudou tvořit za zavřenými dveřmi úřadů a organizace pracující s mládeží budou odkázány do role „dodavatelů“ vzdělávacích produktů ušitých podle těchto předepsaných osnov. Na druhou stranu, pokud by JMK přenechal veškerou iniciativu na straně praxe, těžko by mohl očekávat, že získá výstupy, které by byly zřetelným přínosem pro dlouhodobé rozvojové strategie na úrovni kraje, státu, nebo dokonce Evropy. Strategické a koncepční působení JMK v oblasti neformálního vzdělávání by podle této logiky mělo být namířeno dvěma směry: jednak by měl JMK

neustále sledovat vývoj na celostátní i evropské úrovni, a zejména vývoj v jiných klíčových oblastech krajské politiky, aby mohl svoje koncepční kroky s tímto vývojem sladovat a provazovat, a to včetně formulování konkrétních cílů a priorit. Pozitivním doprovodným efektem a známkou, že se mu to daří, pak bude například úspěch při získávání finančních prostředků z jiných sektorů, respektive vyšších úrovní obdobně, jak tomu bylo v případě projektu MVA v JMK.

Na druhou stranu by měl JMK důsledně a systematicky otevírat prostor pro diskusi o těchto „vyšších cílech“, jejich účelu a smyslu a poskytovat flexibilitu pro jejich adaptaci v praxi neformálního vzdělávání v JMK. Jen tak se lze vyvarovat toho, že organizace nebudou dezorientované nebo nevyužijí absence priorit k prosazování svých vlastních cílů a zájmů a zároveň se nebudou cítit „postavené před hotovou věc“, o které se nepřipouští diskuse. Optimálním výsledkem by tak měla být všeobecně srozumitelná a přijímaná koncepce neformálního vzdělávání, jejíž cíle jsou důsledně a konkrétně provázány s komplexními rozvojovými strategiemi na krajské, státní i evropské úrovni a jejíž příspěvek k naplňování těchto cílů je měřitelný a vyhodnotitelný.

Finance a dotace

Druhý úkol JMK byl v diskusi charakterizován ještě lapidárněji: „*Investovat peníze do neformálního vzdělávání*“. Potřebu, aby JMK i nadále financoval, nebo alespoň výrazně kofinancoval neformálně vzdělávací aktivity mladých lidí včetně aktivit mezinárodních, vyjádřili účastníci evaluačního setkání v podstatě jednohlasně a při mnoha příležitostech. Zároveň si většina diskutujících uvědomovala, že tato potřeba nemůže být z omezených veřejných rozpočtů nikdy zcela naplněna. Diskuse se proto netočila v prvé řadě kolem kvantity, ale především kolem kvality dotačních programů a systému rozdělování financí.

V souvislosti s výše nastíněnou vizí, jak by se měly tvořit cíle a priority pro oblast mládeže v JMK, byl vznesen požadavek, aby dotační programy primárně fungovaly jako konkrétní nástroje pro naplňování strategických cílů a koncepčního úsilí. Z toho vyplývá, že s každou revizí strategických cílů je třeba podrobit důkladné revizi také systém dotací, aby nedocházelo k oddělenému řízení těchto dvou na sobě bytostně závislých oblastí. Zároveň je také nutné průběžně, nebo alespoň pravidelně vyhodnocovat dopad vynaložených peněz na naplňování strategických cílů.

Z hlediska toho, co by měl JMK financovat, panovala většinová shoda, že je třeba hledat vyvážený poměr investic jak do zázemí organizací, aby organizace „žily, a ne jen přeživaly“, tak do konkrétních aktivit pro mladé a s mladými v souladu s nastavenými prioritami. Výsledkem by měl být „lepší a jasný systém dotací: komu, proč, jak a kolik“. Pod vlivem programu MVA, který podporuje rovněž iniciativy neformálních skupin, se většina účastníků shodovala, že by se zacílení krajských dotací mělo rozšířit o tuto specifickou cílovou skupinu, zvláště u vědomí toho, že jejich podpora v nástupnickém programu MVA může být výrazně omezena.

V této souvislosti rovněž padala doporučení větší četnosti dotačních uzávěrek/výzev a také větší flexibility využívání peněz. Přísná účelová vázanost jednotlivých položek rozpočtů a nemožnost je využít na jiné účely, pokud se reálné finanční potřeby v projektu vyvinou jinak, než bylo indikováno v žádosti o grant, byla vnímána jako svazující a kontraproduktivní, tj. snižující výslednou kvalitu projektu. Podobný dopad může mít i omezování či vylučování osobních nákladů z projektu, pokud potřebují organizátoři více investovat například do lektorského týmu či koučingu a mentoringu mladých. S podporou neformálních skupin souvisí i další požadavek: alespoň částečné předfinancování projektu. Zpětné refundace nákladů, i když jsou praktikovány ve více krocích, jak tomu bylo v případě projektu MVA v JMK, jsou zejména pro neformální skupiny a malé organizace vedené dobrovolníky vnímány jako velmi problematické.

Nefinanční podpůrné nástroje

Nefinanční podporu pro neformální vzdělávání na úrovni JMK identifikovali účastníci setkání jako třetí oblast nezbytnou pro kvalitní fungování tohoto sektoru. Diskuse se soustředila především na koordinační úkoly JMK, individuální podporu organizacím a mladým lidem při realizaci jejich aktivit a přínos pro rozvoj mezinárodní spolupráce.

– Koordinační role JMK

Účastníci setkání opakovaně vyjadřovali potřebu, aby se JMK ještě více angažoval ve své koordinační roli, která samosprávě jako důležitému aktérovi v podpoře neformálního vzdělávání přirozeně připadá. O důležitosti koordinační role JMK ve strategické a koncepční oblasti už bylo pojednáno výše. Dále se účastníkům jevila jako potřebná podpora komunikace a výměny zkušeností mezi organizacemi působícími v JMK (NNO, SVČ, školy či komerční vzdělávací subjekty). Podle některých doporučení by se měl JMK více zaměřit také na koordinaci a sdílení dobré praxe z místní úrovně jednotlivých měst a obcí v JMK a podporovat je při rozvoji politik ve prospěch mladých lidí. Konkrétnější příklady, jak tuto spolupráci realizovat, však nebyly blíže diskutovány.

– Individuální podpora

Většina zkušených účastníků programu MVA velmi oceňovala konzultační, poradenskou a školicí podporu, které se jim dostává od ČNA a jejich regionálních konzultantů. Také v případě projektu MVA v JMK se mohly organizace i neformální skupiny spolehnout na rozsáhlé konzultační služby, poskytované regionální konzultantkou programu. Jako klíčová přidaná hodnota se u této podpory jeví její dostupnost a kontinuálnost: konzultant se nevěnuje realizátorům aktivit pouze ve fázi přípravy projektu, respektive žádosti o grant, ale i v případě jejího zamítnutí s nimi pracuje na její opravě a vylepšení, dále poskytuje poradenství během realizace aktivit, účastní se monitoringu a poskytuje zpětnou vazbu, podílí se na vyhodnocení aktivit a motivuje realizátory k následným projektům atd. Na pozadí těchto zkušeností se v diskusi objevilo doporučení zajistit

takto komplexní a dostupnou podporu i po skončení projektu MVA v JMK. Roli tohoto praktického „supervizora“ či „koordinátora“ neformálního vzdělávání by mohl plnit zaměstnanec Krajského úřadu, který má blízko k praxi práce s mládeží a dobré kontakty na všechny důležité aktéry, nebo naopak pracovník s mládeží, který má dobré kontakty na Krajském úřadě a zároveň je respektovaný i ostatními organizacemi z praxe neformálního vzdělávání. Tím by byl alespoň částečně umožněn i zpětný přenos podnětů z praxe do plánování a vyhodnocování strategických cílů a jiných oblastí důležitých pro mladé lidi na krajské úrovni. V ideálním případě by se podobná „personifikace“ podpory pro mladé lidi mohla uchytit i na místní úrovni. Krajský koordinátor by se pak mohl opírat o síť aktivních koordinátorů v jednotlivých městech a obcích JMK.

– Rozvoj mezinárodní spolupráce

Debatu na toto téma ovlivnila zejména zkušenost realizátorů aktivit s obtížným hledáním partnerů v prioritních partnerských regionech JMK, zvláště ve spolkové zemi Dolní Rakousko. Podle některých hlasů nezájem organizací z Dolního Rakouska o spolupráci na projektu odhalil, že komunikace mezi regiony probíhá pouze na politické, respektive administrativní úrovni a pro praxi práce s mládeží má jen malý význam. Proto byl JMK vyzván k intenzivnější práci v oblasti síťování (nejen) s prioritními regiony a hlavně ke vtažení praktických aktérů do tohoto procesu. Výsledkem by mohly být například tzv. semináře k navazování kontaktů (contact making seminars), jak je známe z programu MVA, které by cílily na posílení spolupráce s prioritními regiony JMK.

Ad 4. Jakým konkrétním krokem/opatřením by bylo dobré navázat na projekt MVA v JMK? Kdo by tento krok měl udělat/garantovat a v jakém čase?

Původní cíl dospět ke shodě na prioritě jednoho či nanejvýš dvou konkrétních návazných opatření se z časových důvodů nepodařilo splnit. Nicméně obě skupiny vygenerovaly náměty, které vykazují přímou souvislost se zkušeností z projektu MVA v JMK.

Prvním nápadem, který se objevil, byl požadavek vytvořit a podpořit projekt s obdobnou strukturou a v obdobném finančním objemu, do jehož přípravy a analýzy potřeb by byly zapojeny všechny zainteresované organizace z JMK. Dále byly během diskuse vygenerovány tyto tři návrhy:

- krajská konference k tvorbě, realizaci a vyhodnocování koncepce neformálního vzdělávání v JMK;
- trvalá platforma/pracovní skupina koordinující výměnu zkušeností a školicí podporu pro organizace pracující s mládeží;
- interaktivní workshop orientovaný na kvalitu mezinárodní práce s mládeží.

Další náměty, zavedení, respektive udržení role „koordinátora“ a návrh zorganizovat seminář k navazování kontaktů s prioritními regiony, byly popsány v přecházejícím oddíle.

Hodnocení projektu z pohledu koordinačního týmu

Zdrojem dat pro následující řádky byly dotazníky rozeslané bezprostředně po skončení projektu členům nejužšího realizačního týmu. K němu patřili:

Mgr. Lucien Rozprým – vedoucí Oddělení prevence a volnočasových aktivit, Odbor školství Krajského úřadu Jihomoravského kraje. Lucien byl vedoucím koordinačního týmu a zodpovědným zástupcem JMK za realizaci projektu.

Lenka Endlicherová – odborná referentka Oddělení prevence a volnočasových aktivit, Odbor školství Krajského úřadu Jihomoravského kraje. Lenka měla na starosti především finanční management projektu a propagační aktivity.

Bc. Kateřina Petrášová – regionální konzultantka programu MVA pro JMK, zaměstnankyně Lužánek – střediska volného času. Kateřina zajišťovala po celou dobu trvání projektu jeho praktickou koordinaci, garantovala kvalitu předložených žádostí a byla v každodenním kontaktu s realizátory jednotlivých aktivit.

Mgr. Josef Boček – nezávislý konzultant pro oblast kvality práce s mládeží a politik vůči mládeži. Josef stál společně s ostatními členy koordinačního týmu u zrodu projektu, a věnoval se především evaluačním aktivitám a poskytoval konzultace k systému podpory práce s mládeží a k politikám vůči mládeži. Jako hlavní zpracovatel této publikace a autor výše zmíněného dotazníku se z důvodu zachování nepodjatosti omezil na zpracování odpovědí ostatních členů koordinačního týmu.

Dotazník se zaměřil na obdobné otázky, které byly diskutovány během evaluačního setkání s realizátory projektových aktivit. Obsahoval otázky po dopadu projektu jako celku na mladé lidi, vedoucí aktivit a zapojené organizace, dále se ptal po dopadech na organizaci respondenta (tj. Krajský úřad JMK, respektive Lužánky – středisko volného času) a jeho vlastní práci. V neposlední řadě se od respondentů snažil získat zpětnou vazbu na současný stav podpory práce s mládeží a neformální vzdělávání v JMK a návrhy na návazná opatření.

Dopady na cílové skupiny projektu

Z odpovědí členů koordinačního týmu vyplývá převážně pozitivní hodnocení dopadu na mladé lidi zapojené do projektu. Respondenti zároveň připouštějí, že míra a četnost jejich přímého kontaktu s účastníky byla z důvodu jejich odlišných rolí v projektu rozdílná, takže jejich hodnocení dopadu zčásti spočívá na zprostředkovaných informacích získaných od vedoucích aktivit například na monitorovacích setkáních. Mezi konkrétními dopady zmiňují rozvoj klíčových kompetencí v oblasti komunikace v cizích jazycích, týmové spolupráce, fundraisingu a projektového managementu.

Zároveň měli účastníci možnost poznat činnost ostatních týmů realizujících aktivity, například právě prostřednictvím pravidelných monitorovacích setkání, kde docházelo ke sdílení dobré praxe a výstupů z aktivit.

Vedoucí aktivit si dle názoru respondentů rozvíjeli zejména organizační schopnosti, týmovou spolupráci a seznámili se s novými metodami a formami práce s mládeží. Zdůrazněny byly dále dovednosti v oblasti hodnocení aktivit a poskytování zpětné vazby a v neposlední řadě možnost učit se z chyb „v bezpečném prostředí“.

Přestože původní záměr počítal spíše se zkušenými žadateli v programu MVA, podle vyjádření jednoho z respondentů byly organizace garantující jednotlivé aktivity nakonec „z větší části naprostými začátečníky“, a mohly tak „nakouknout pod pokličku neformálního vzdělávání“, navíc v mezinárodním kontextu, seznámily se po praktické stránce s kvalitativními kritérii i administrativními nároky jednotlivých typů aktivit MVA a získaly jasnou představu o nabídkách programu a možnostech rozšíření své činnosti. Dále bylo zmíněno zvýšené sebevědomí pro další práci a také větší motivace zaměstnanců organizací pro vedení podobných aktivit, lepší vzhled do potřeb a dění v místní komunitě. Reflektovány byly i specifické potíže, se kterými se organizace potýkaly v oblasti finanční administrace aktivit, kde činilo největší problémy předfinancování aktivit, a dále problematické získávání zahraničních partnerů.

Dopady na organizaci

Pro Krajský úřad představoval MVA v JMK zcela novou zkušenost s řízením projektu tohoto typu. V hodnocení se tento aspekt projevil například vyjádřením, že kolegům uvnitř úřadu bylo „občas těžké vysvětlit, že financování a typy výdajů v tomto projektu jsou opravdu specifické“ a že projekt vyžaduje jiný přístup a způsob administrace než například projekty financované z ESF, se kterými má úřad větší zkušenost. Respondenti také konstatovali zintenzivnění kontaktů a komunikace s NNO, které realizovaly aktivity projektu. I přes často náročné vyjasňování vzájemných potřeb ohledně administrace aktivit byla však tato zkušenost nakonec hodnocena pozitivně jako zážitek, který otevírá „další možnosti budoucí spolupráce“.

Lužánky – středisko volného času má s realizací projektu programu MVA dlouholetou zkušenost. Přesto nebylo jeho zapojení do projektu vnímáno jako rutinní záležitost. Specifické byly například geografické priority projektu, které Lužánkám přinesly nové partnery ze sousedních zemí, stejně jako potřeba intenzivní komunikace nejen s realizátory ostatních aktivit, ale také s Krajským úřadem vystupujícím v obdobné roli, jakou má za běžných okolností národní agentura.

Z hlediska dopadů na každodenní práci členů koordinačního týmu byla jednohlasně konstatována obrovská časová náročnost koordinace, která šla výrazně nad rámec původních očekávání. Důsledkem byly desítky hodiny práce navíc, která byla vykonána – vzhledem k omezenému rozpočtu na koordinaci projektu – v podstatě na dobrovolné bázi. Tento fakt spojený se specifickými potřebami a principy řízení

u jednotlivých aktérů spolupráce (neformální skupiny a malé dobrovolnické organizace na jedné straně – příspěvková organizace JMK a Krajský úřad na straně druhé) přestavoval náročnou výzvu pro efektivní fungování koordinačního týmu. I přes tyto jasně pojmenované problémy zaznívají z hodnocení celkově pozitivní tóny: projekt je charakterizován jako „obrovská profesní zkušenost“ a respondenti se za ním ohlížejí jako za důležitým zážitkem, který je hodně naučil.

V koncepční rovině zlepšování podpůrného systému pro práci s mládeží je možné vysledovat dva konkrétní podněty. Za prvé je Krajský úřad, který po celou dobu projektu usiloval o maximální zapojení členů samosprávných orgánů Kraje, rozhodnut jednat s nimi i nadále o konkrétních návrzích, jako například o „možnostech podpory malých projektů typu národních iniciativ z rozpočtu JMK“ nebo o možnosti „kofinancování přeshraničních projektů“, které získají částečnou podporu z programu MVA či jiných zdrojů. Dále zde zaznělo přesvědčení, že by měly být v koncepčních iniciativách maximálně vytěženy výstupy z evaluačních aktivit projektu popsané výše.

S tím souvisí i reakce na poslední dotazníkovou otázku po konkrétních opatřeních a jejich načasování. Z pohledu Krajského úřadu je nutné navázat na výstupy projektu pokud možno okamžitě, dokud je projekt v živé paměti. Garantem by mělo být Oddělení prevence a volnočasových aktivit a případné změny v systému podpory by měly být připraveny nejpozději na podzim roku 2013, kdy bude samospráva JMK rozhodovat o dotačních programech na následující období.

Závěry a doporučení pro rozvoj neformálního vzdělávání práce s mládeží v JMK

Následující postřehy jsou formulovány na základě kritického zhodnocení závěrů a doporučení obsažených v přecházejících kapitolách. Přestože ne všechna z těchto doporučení byla určena pouze a výhradně JMK, v tomto závěrečném oddíle vycházíme z toho, že JMK má nejen dobré předpoklady, ale i ambice hrát roli hlavního koncepčního a koordinačního aktéra v oblasti rozvoje neformálního vzdělávání a práce s mládeží na úrovni regionu. Proto jsou následující doporučení cílena především na něj.

Logický rámec těchto doporučení vychází z paralely mezi úlohou národní agentury programu MVA a rolí, kterou sehrál JMK v projektu Mládež v akci v JMK. Národní agentury se v průběhu implementace postupně etablovaly ve třech základních rolích. Je to za prvé role poskytovatele grantových prostředků, za druhé role propagační a podpůrné struktury pro implementaci programu a za třetí role aktivního hráče v oblasti práce s mládeží na různých úrovních. Stejně tak i JMK by se na základě svých zkušeností z realizace MVA v JMK mohl profilovat jako aktivní subjekt ve všech třech těchto oblastech. Věříme, že následující závěry a doporučení by mohly naznačit alespoň základní obrysy cest, kterými by se JMK při naplňování této trojediné role mohl ubírat.

Oblast koncepční a strategická

Závěry: Klíčové strategické dokumenty rozvoje JMK a procesy spojené s jejich monitoringem/naplňováním nejsou dostatečně provázány se strategickými dokumenty pro oblast mládeže na úrovni ČR a EU. Zároveň specifické cíle a nástroje pro praktickou podporu JMK spíše odkazují na celostátní *Koncepci státní politiky pro oblast dětí a mládeže* než například na *Strategii rozvoje lidských zdrojů JMK*. Navíc jsou tyto cíle formulovány značně obecně a nekonkrétně, takže je velmi problematické vyhodnotit příspěvek neformálního vzdělávání a práce s mládeží k naplňování komplexních vzdělávacích a rozvojových strategií či politik. V neposlední řadě aktéři z praxe neformálního vzdělávání v JMK volají po nastavení jasnějšího rámce cílů a priorit, na jehož tvorbě se chtějí aktivně podílet, a zároveň apelují na větší flexibilitu při praktickém naplňování tohoto rámce.

Doporučení: Vytvořit stálou reprezentativní platformu pro tvorbu a konzultaci strategických a koncepčních materiálů se zastoupením všech důležitých aktérů (NNO, střediska volného času, neorganizovaná mládež, mladí lidé s omezenými příležitostmi, zástupci JMK, zástupci obcí atd.). Jako základ pro jednání této platformy položit obecný rámec komplexních strategických cílů a priorit, které budou vycházet

jak z rozvojových dokumentů JMK, tak z koncepčních materiálů na úrovni ČR a EU a budou jasně komunikovány cílovým skupinám. Výstupem z práce platformy by měl být ucelený, všeobecně akceptovaný plán rozvoje neformálního vzdělávání a práce s mládeží v JMK.

Na tento koncepční rámec následně navázat dotační a další podpůrné nástroje. Vyvinout a zavést systém průběžného, respektive pravidelného monitoringu/vyhodnocení naplňování strategických cílů podle jasných a měřitelných ukazatelů. Podle výsledků hodnocení pravidelně revidovat koncepční dokumenty a nástroje k jejich naplňování. Položit větší důraz na cílovou skupinu mládeže (15–30 let), na mladé lidi s omezenými příležitostmi a na uznávání jejich neformálně vzdělávacích zkušeností ze strany vzdělavatelů a zaměstnavatelů. Vyčlenit na tyto priority adekvátní část disponibilních finančních prostředků i dostatečnou nefinanční podporu. Maximálně využívat synergie mezi implementací programu MVA na národní i evropské úrovni pro naplňování strategických cílů JMK. Aktivně vyhledávat dotační a grantové zdroje pro oblast mládeže mimo svůj vlastní rozpočet, například v operačních programech, programech EU, v rámci bilaterální spolupráce, u nadací a informovat o těchto možnostech potenciální žadatele v JMK. Vyčlenit v získaných projektech dostatečný rozpočet na jejich koordinaci a zajistit potřebné personální kapacity na jejich úspěšnou implementaci.

Oblast podpůrná a rozvojová – finanční nástroje

Závěry: Současná podoba dotačních programů nevykazuje jasnou návaznost na klíčové strategické dokumenty a cíle JMK. Většina finanční podpory směřuje organizacím pracujícím především s dětmi, a to na místní nebo regionální úrovni. Finanční podpora práce s mládeží obecně a mezinárodní práce s mládeží zvláště, je vnímána jako nedostatečná. Neexistuje krajský finanční nástroj na podporu neformálních skupin a jejich místních iniciativ. Harmonogram rozdělování dotací neumožňuje organizacím potřebnou flexibilitu. Také způsob administrace dotací se jeví jako málo flexibilní a potenciálně těžko přijatelný pro specifické cílové skupiny jako malé dobrovolnické organizace mládeže, neformální skupiny či mladé lidi s omezenými příležitostmi.

Doporučení: Posoudit a zrevidovat současnou podobu dotačních programů z hlediska návaznosti na strategické dokumenty JMK, ČR a EU. Zvážit větší vyváženost rozdělení zdrojů mezi organizace zaměřené na práci s dětmi (0–14) a organizace pracující s mládeží (15–30). Vytvořit dotační tituly zacílené na podporu přeshraniční spolupráce v oblasti mládeže. Umožnit přístup do dotačních titulů také neformálním skupinám. Rozšířit harmonogram dotačních výzev na více výzev plynuleji rozvržených během roku. Proces výběru úspěšných žádostí o podporu založit na systému jasných, transparentních kritérií, který bude zvláště hodnotit kritéria formální (splňuje x nesplňuje) a kritéria kvalitativní (míra splnění kritéria je ohodnocena bodovou

škálou). Zavést způsoby administrace dotačních prostředků vhodné pro specifické cílové skupiny, jako je neorganizovaná mládež a mladí lidé s omezenými příležitostmi. Například může jít o systém pevných částek na danou aktivitu nebo paušálů na osobu/den, který se osvědčuje v programu MVA.

Oblast podpůrná a rozvojová – ostatní formy podpory

Závěr: Organizace pracující s mládeží postrádají intenzivnější individuální podporu během celého životního cyklu aktivit mladých lidí (konzultace, mentoring, koučing, školení, zpětná vazba apod.). Tuto podporu částečně zajišťuje regionální konzultant programu MVA, nicméně jeho služby nepokrývají celou škálu aktivit organizací pracujících s mládeží, případně celé spektrum dotačních titulů, a kvůli nedostatečné personální kapacitě nejsou obecně dostupné. Chybí také silnější cílená podpora sdílení dobré praxe mezi všemi typy organizací včetně organizací zaměřených na mezinárodní spolupráci. V této specifické oblasti je pro organizace často složité najít adekvátní partnery, zvláště z některých pro JMK prioritních regionů.

Doporučení: Posílit individuální podporu pro realizátory mládežnických aktivit a projektů tak, aby byla dostupná pro všechny typy subjektů včetně neorganizované mládeže a mladých lidí s omezenými příležitostmi a na celém území JMK. Vybavit osobu pověřenou touto rolí kompetencemi a rozpočtem pro realizaci dalších vzdělávacích a koordinačních aktivit podle okamžitých potřeb terénu. Koordinovat tuto individuální podporu s podporou poskytovanou regionálním konzultantem programu MVA, respektive jeho nástupnického programu, který bude probíhat v letech 2014–2020. Motivovat mladé lidi a organizace, které s nimi pracují, k větší otevřenosti a sdílení dobré praxe, například prostřednictvím workshopů, hodnotících setkání či vydávání a šíření metodických materiálů. Podpořit síťování organizací přes hranice s cílem usnadnit získání zahraničních partnerů, zvláště z prioritních partnerských regionů Jihomoravského kraje.

Executive summary

The project *The Youth in Action Programme in the Region of South Moravia. Bringing European Dimension to the Regional Practice of Youth Work and Youth Policy Making in Central Europe* aimed to reinforce the European dimension in the practice of youth work and of youth policy making in the region of the South Moravia (CZ) and in the adjacent regions of the neighbouring countries (SK, AT). Further objectives of the project included strengthening the synergies between the European, national and regional implementation of the Youth in Action Programme which is seen as model example relevant for the development of regional youth policies, increasing the capacities of regional organisations for youth work in European context, reinforcing the networking of public bodies and the NGOs across the state borders and creating more opportunities for the development of young people and youth workers in the targeted regions.

The project was based on a strong partnership involving the Jihomoravský kraj (Region of South Moravia) as the applicant, the Lužánky Leisure Centre and other local and regional organisations active in international youth work as associated partners.

The project directly involved 250 young people, youth workers and decision makers in 37 activities, such as youth exchanges and youth initiatives, European Voluntary Service, training events or monitoring and evaluation meetings. A special emphasis was given to the inclusion of young people from underdeveloped rural areas of the border districts, as well as of Roma youth and of handicapped young people. A total of 84 young people with disadvantaged background took part in the activities of the project.

Moreover, a strong focus was given to the transfer of the project results and achievements to the area of regional youth policy. For this purpose, the implementation of the project activities was monitored on on-going basis through monitoring and evaluation meetings as well as other evaluation tools and the data gathered within this evaluation were used to give recommendation for the regional strategy planning and decision making processes.

Finally, the monitoring and evaluation outcomes were summarised in a publication which has been disseminated to relevant stakeholders. The publication included concrete recommendations for the Regional Authority how to develop and strengthen its youth policies in terms of conceptual and strategic planning, coordination and personal support as well financial instruments.

Mládež v akci v Jihomoravském kraji
Projekt Jihomoravského kraje, SVC lužánek a partnerů
Kordinátorka: Bc. Kateřina Petrášová
Autor: Mgr. Josef Boček
Jazyková redakce: Mgr. Míla Zemanová Palánová
Grafická úprava a sazba: www.larvagrafik.com
Brno 2013

Jihomoravský kraj
Žerotínovo nám. 3/5
601 82 Brno
541 651 111

Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie. Za obsah publikací (sdělení) odpovídá výlučně autor. Publikace (sdělení) nereprezentují názor Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejich obsahem.

